

เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาวมอญ
:ศึกษากรณีหมู่บ้านเจดีย์ทอง ตำบลคลองควาย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

ร้อยตำรวจเอก พัลลภ สุริยกุล ณ อยุธยา

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาามานุษยวิทยามหาบัณฑิต

สาขาวิชามานุษยวิทยา

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2542

ISBN 974 - 333 - 650 - 8

ลิขสิทธิ์ของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**ETHNIC IDENTITY AND CULTURAL CHANGE OF MONS
: A CASE STUDY OF JEDETONG VILLAGE, TAMBOL KLONG KWAI, AMPHOE
SAMKOK, PATHUM THANI PROVINCE**

Police Captain Pallop Suriyakul Na Ayudhaya

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts in Anthropology

Department of Sociology and Anthropology

Faculty of Political Science

Chulalongkorn University

Academic Year 1999

ISBN 974 - 333 - 650 - 8

หัวข้อวิทยานิพนธ์ เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาวมอญ
 : กรณีศึกษาหมู่บ้านเจดีย์ทอง จังหวัดปทุมธานี
 โดย ร้อยตำรวจเอก พัลลภ สุริยกุล ณ อัญญา
 ภาควิชา สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
 อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.งามพิศ ลัดด้ยสงวน
 อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา สัญญาวิวัฒน์

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
 หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

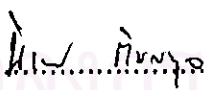

คณบดีคณะรัฐศาสตร์
 (รองศาสตราจารย์ ดร.ไชยวัฒน์ คำฐ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ
 (รองศาสตราจารย์ สุติดา สุภาพ)

อาจารย์ที่ปรึกษา
 (รองศาสตราจารย์ ดร.งามพิศ ลัดด้ยสงวน)

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
 (รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา สัญญาวิวัฒน์)

กรรมการ
 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิเทศ ดินณะกุล)

ร.ต.อ.พัลลภ สุริ ยกุล ณ อยุธยา : เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลงทาง
วัฒนธรรมของชาวมอญ กรณีศึกษาหมู่บ้านเจดีย์ทอง ต.คลองควาย อ.สามโคก
จ.ปทุมธานี (ETHNIC IDENTITY AND CULTURAL CHANGE OF MONS : A CASE
STUDY OF JEDETONG VILLAGE, TAMOBL KLONG KWAI, AMPHOE SAMKOK,
PATHUM THANI PROVINCE)

อ.ที่ปรึกษา : รศ.ดร.งามพิศ สัตย์สงวน,อ.ที่ปรึกษาร่วม : รศ.ดร.สัญญา สัญญา
วิวัฒน์, 157 หน้า ISBN 974-333-650-8

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและประเพณีชาวมอญ
และปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงและการธำรงรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวบ้าน
ในหมู่บ้านเจดีย์ทอง ต.คลองควาย อ.สามโคก จ.ปทุมธานี

ระเบียบวิธีการศึกษาได้ใช้เทคนิควิธีทางมานุษยวิทยาเป็นสำคัญในการเก็บข้อมูล อาทิเช่น
การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก การสัมภาษณ์ด้วยแบบสอบถาม การรวบรวม
รวมเอกสารที่เกี่ยวข้อง ฯลฯ เพื่อนำมาประมวลผลและวิเคราะห์ตามแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

ผลการศึกษา พบว่าชาวมอญในหมู่บ้านเจดีย์ทองนั้นได้มีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมมาสู่
สังคมไทยอย่างต่อเนื่อง โดยการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมนั้นเกิดจากปัจจัยหลาย ๆ อย่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น
เป็นการปฏิรูปทางการศึกษา เนื่องจากได้ทำให้มีการใช้ภาษามอญลดลง หรือการพัฒนาประเทศไปสู่
ความทันสมัย ซึ่งทำให้แบบแผนการดำรงชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป ก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่ง
อย่างไรก็ตามประเพณีทางด้านศาสนานั้นมีการเปลี่ยนแปลงน้อยมาก เนื่องจากในหมู่บ้านนี้มีเจดีย์ที่
สำคัญที่เป็นที่เคารพสักการะ ของชาวมอญในหมู่บ้าน และชาวมอญในละแวกใกล้เคียง ประกอบกับ
การมีผู้นำชุมชนที่เคร่งครัดในด้านการศาสนา

ภาควิชา สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

สาขาวิชา มานุษยวิทยา

ปีการศึกษา 2542

ลายมือชื่อผู้จัดทำ.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

##4081147021 : MAJOR ANJOR ANTHROPOLOGY

KEY WORD : MONS / ETHNIC IDENTITY / CULTURAL CHANGE / JEDETONG VILLAGE

POLICE CAPTAIN PULLOP SURYAKUL NA AYUDHAYA : ETHNIC IDENTITY AND CULTURAL CHANGE OF MONS : A CASE STUDY OF JEDETONG VILLAGE, TAMBOL KLONGKWAI, AMPHOE SAMKOK, PATHUM THANI PROVINCE. THESIS ADVISOR : ASSO. PROF. NGAMPIT SUTSANGUAN, Ph.D. THESIS COADVISOR : ASSO. PROF. SUNYA SUNYAVVAT, Ph.D. 157 PP. ISBN 974-333-650-8

The purposes of this thesis are to study ethnic identity of Mons and the factors that caused the cultural changes of Mons in Chedeethong Village, Tambol Klongkwai, Amphoe Samkok, Pathumthane Province.

This study mostly applies an anthropological techniques to collect the data ,such as participant observation , key informant interviews , questionnaire and relevant document collection in order to aggregate and analyze conceptual framework of this thesis.

The results of this study shows that the Mons at Chedeethong village have been assimilated to Thai society steadily. There are many factors that cause the change of cultural identity of Mons in this area. Education reformation is one of these factors, because it reduces Mons language usage in this village. Another factor is modernization , which led to the change of Mons life style. However, religion has slightly changed due to the existence of the important pagoda respected by Mons at Chedeethong village and the other surrounding areas, coupled with the strong religious faith of village leaders

ภาควิชา สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
สาขาวิชา มานุษยวิทยา
ปีการศึกษา 2542

ลายมือชื่อนิสิต.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

กิตติกรรมประกาศ

การทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ ได้รับความช่วยเหลือในด้านต่างๆจากบุคคลหลายท่าน ซึ่งข้าพเจ้าขอขอบคุณไว้ ณ ที่นี้อย่างสูงซึ่งเป็นอย่างสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.งามพิศ สัตย์สงวน, รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา สัญญาวิวัฒน์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิเทศ ตินณะกุล ที่ได้ให้ความกรุณาแนะนำ แก่ไขข้อบกพร่องต่างๆในการจัดทำวิทยานิพนธ์ตลอดมา

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ สุทัตธา สุภาพ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ข้าพเจ้าขอขอบคุณ ชาวมอญในหมู่บ้านเจดีย์ทอง ตำบล คลองควาย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ที่ให้ข้อมูลและให้ความสะดวกแก่ข้าพเจ้าเพื่อดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สำเร็จลุล่วงเป็นอย่างดี จนทำให้วิทยานิพนธ์ครั้งนี้สำเร็จได้ด้วยดี

ร.ต.อ.พัลลภ สุริยกุล ณ อยุธยา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญรูปภาพ.....	ฌ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาวิจัย.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
ขอบเขตการศึกษา.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	6
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม.....	8
งานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง.....	12
กรอบความคิดในการวิจัย.....	26
สมมุติฐานในการวิจัย.....	30
การนิยามปฏิบัติการตัวแปร.....	31
ระเบียบวิธีวิจัย.....	32
ประชากรที่ใช้ในการศึกษา.....	34
การดำเนินการวิจัย.....	34
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	35
บทที่ 2 ภูมิหลังทางวัฒนธรรมของชาวมอญในประเทศไทย.....	36
ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของชนชาติมอญ.....	36
การอพยพเข้าสู่ประเทศไทย.....	37
การตั้งถิ่นฐานของชาวมอญในประเทศไทย.....	39
บทบาทของชาวมอญที่มีต่อสังคมไทย.....	41
ด้านพุทธศาสนา.....	41
วัฒนธรรมและประเพณี.....	46
ด้านเศรษฐกิจ.....	49

สารบัญ (ต่อ)

ด้านการเมืองและการปกครอง.....	50
ด้านการทหาร.....	58
วัฒนธรรมมอญที่สำคัญ.....	60
ลักษณะทางประชากรและวิถีชีวิตของชาวมอญโดยทั่วไป.....	60
ประเพณีและวัฒนธรรมที่สำคัญ.....	62
ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรม.....	62
ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา.....	66
การเล่นที่สำคัญของมอญ.....	69
บทที่3 วัฒนธรรมมอญของบ้านเจดีย์ทอง.....	74
ประวัติจังหวัดปทุมธานี.....	74
ลักษณะโดยทั่วไปของหมู่บ้านเจดีย์ทอง.....	76
ภูมิหลังประวัติศาสตร์.....	76
ลักษณะทางภูมิศาสตร์.....	76
ประชากร.....	76
การประกอบอาชีพ.....	78
การตั้งบ้านเรือนและความเป็นอยู่.....	81
สถาบันทางสังคมที่สำคัญ : วัดเจดีย์ทอง.....	82
ภาษามอญ : สถานภาพและการเปลี่ยนแปลง.....	87
คติ ความเชื่อและวัฒนธรรมของคนมอญ หมู่บ้านเจดีย์ทอง.....	89
ความเชื่อและวัฒนธรรมเกี่ยวกับการเกิด.....	89
ความเชื่อและวัฒนธรรมเกี่ยวกับการบวช.....	91
ความเชื่อและวัฒนธรรมเกี่ยวกับการแต่งงาน.....	94
วัฒนธรรมและประเพณีเกี่ยวกับงานศพ.....	96
ประเพณีที่สำคัญของหมู่บ้านเจดีย์ทอง.....	100
ประเพณีมอญที่สำคัญในรอบปี.....	100
ประเพณีเป็งสงกรานต์.....	100
ประเพณีทำบุญกลางบ้าน.....	101
ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง.....	109
ประเพณีตักบาตรพระร้อย.....	109

สารบัญ (ต่อ)

	ประเพณีดีกบวชข้าวเม่า.....	110
	การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในประเทศต่างๆ.....	115
บทที่4	ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชุมชนมอญ	
	กรณีหมู่บ้านเจดีย์ทอง.....	117
	กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาวมอญ.....	117
	ลักษณะทางประชากรและสังคมที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม.....	119
	ความทันสมัยที่มีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม.....	124
	ปัจจัยทางภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อมที่มีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม....	127
	ศักยภาพของชุมชนในการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม.....	127
บทที่5	ผลการวิจัย.....	130
	สมมุติฐาน.....	130
	ผลการวิจัย.....	131
บทที่6	บทสรุปปัญหาที่เกิดจากการวิจัยและข้อเสนอแนะ.....	141
	สถานการณ์ทางวัฒนธรรมมอญในหมู่บ้านเจดีย์ทอง.....	141
	ปัจจัยที่มีผลต่อการธำรงรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม.....	143
	ข้อเสนอแนะ.....	146
	บทบาทของหมู่บ้านในการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม.....	146
	บทบาทภาครัฐในการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม.....	147
	ปัญหาและข้อเสนอแนะในการวิจัย.....	147
	รายการอ้างอิง.....	149
	ภาคผนวก.....	152
	ประวัติผู้วิจัย.....	157

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่1	กรอบในการศึกษา.....	29
ตารางที่2	จำนวนประชากรคนมอญในประเทศไทย(2512-2515).....	41
ตารางที่3	โครงสร้างประชากรจำแนกตามเพศและช่วงอายุ.....	78
ตารางที่4	อาชีพหลักของชาวบ้าน หมู่บ้านเจดีย์ทอง.....	81
ตารางที่5	ความสามารถในการใช้ภาษามอญ.....	88
ตารางที่6	สถานภาพการเรียนรู้ภาษามอญ.....	88
ตารางที่7	การใช้ภาษามอญในครอบครัวเมื่อครั้งเป็นเด็ก.....	88
ตารางที่8	การใช้ภาษามอญในครอบครัว.....	89
ตารางที่9	สถานที่ตลอดบุตร.....	90
ตารางที่10	การเลือกบวชกับวัด.....	91
ตารางที่11	รูปแบบการจัดงานแต่งงาน,งานบวช,งานศพ.....	96
ตารางที่12	ประเพณีที่สำคัญของชาวมอญ หมู่บ้านเจดีย์ทองในรอบปี.....	100
ตารางที่13	การมีส่วนร่วมของชาวบ้านต่อประเพณีในหมู่บ้าน.....	116
ตารางที่14	สรุปกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของหมู่บ้านเจดีย์ทอง.....	118
ตารางที่15	ที่มาของคู่สมรส.....	120
ตารางที่16	เชื้อชาติของคู่สมรส.....	120
ตารางที่17	รูปแบบการจัดพิธีแต่งงาน.....	120
ตารางที่18	ความต้องการให้บุตรหลานแต่งงานกับคนเชื้อชาติอื่น.....	121
ตารางที่19	ความถี่ของการไปวัด.....	122
ตารางที่20	การเลือกไปวัด.....	122
ตารางที่21	สถานภาพการนับถือผี.....	124
ตารางที่22	การใช้ภาษาในชีวิตประจำวันนอกบ้าน.....	125
ตารางที่23	แหล่งการรับข้อมูลข่าวสาร.....	126
ตารางที่24	รูปแบบการรักษาโรค.....	126
ตารางที่25	จิตสำนึกทางชาติพันธุ์เชื้อสายมอญของชาวบ้าน.....	128
ตารางที่26	สรุปปัจจัยที่มีผลต่อการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม.....	137

(ข)

สารบัญรูปภาพ

หน้า

รูปภาพแผนที่หมู่บ้านเจดีย์ทอง.....	73
รูปภาพแผนที่จังหวัดปทุมธานี.....	75
รูปภาพลักษณะการแต่งกายของชาวบ้าน.....	77
รูปภาพลักษณะบ้านเรือนของชาวบ้านเจดีย์ทอง.....	80
รูปภาพเจดีย์ทอง.....	84
รูปภาพสถาปัตยกรรมที่สำคัญของวัดเจดีย์ทอง.....	85
รูปภาพเสนาหส์.....	86
รูปภาพประเพณีการบวช.....	92
รูปภาพพิธีการบวช.....	93
รูปภาพประเพณีการแต่งงานของชาวบ้าน.....	95
รูปภาพประเพณีงานศพพระมอญ วัดเจดีย์ทอง.....	97
รูปภาพประเพณีงานศพพระมอญ วัดเจดีย์ทอง.....	98
รูปภาพวงปี่พาทย์มอญ.....	99
รูปภาพลักษณะการสรงน้ำพระในงานสงกรานต์.....	102
รูปภาพประเพณีการแห่หางหงส์มอญ.....	103
รูปภาพประเพณีการแห่หางหงส์มอญ.....	104
รูปภาพประเพณีการจุดลูกหนู.....	105
รูปภาพประเพณีการจุดลูกหนู.....	106
รูปภาพพิธีการโกนผมไฟ.....	107
รูปภาพประเพณีการทำบุญกลางบ้าน.....	108
รูปภาพประเพณีการตักบาตรพระร้อย.....	111
รูปภาพประเพณีการตักบาตรพระร้อย.....	112
รูปภาพประเพณีการตักบาตรพระร้อย.....	113
รูปภาพประเพณีการตักบาตรพระร้อย.....	114